

ОСНОВНІ УЧАСНИКИ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація. У статті розглянуті основні учасники ринку корпоративних цінних паперів в Україні, наведена їх характеристика та визначений характер взаємодії між ними.

Ключові слова: цінні папери; корпорація; ринок корпоративних цінних паперів; фондовий ринок; емітент; інвестор.

MAIN PARTICIPANTS OF THE CORPORATE SECURITIES MARKET IN UKRAINE

Abstract: In article the main participants of the corporate securities market in Ukraine, their characteristics and the nature of the interaction between them are considered.

Keywords: securities; corporation; corporate securities market; stock market; issuer; investor.

Нормальне функціонування економіки будь-якої країни в ринкових умовах неможливе без розвинутого і стабільного фондового ринку. Для стабілізації фінансового становища України в зв'язку з постійною потребою в додаткових фінансових ресурсах необхідно забезпечити розширене залучення і перерозподіл капіталу за допомогою цінних паперів. Завдяки цим фінансовим інструментам відбувається переливання вільних коштів між різними галузями економіки на користь перспективних виробництв і видів діяльності.

Значне місце на фондовому ринку займає ринок корпоративних цінних паперів, який останнім часом набуває все більшого значення для економіки України через обмеженість фінансових ресурсів вітчизняних підприємств.

Основною причиною існування ринку корпоративних цінних паперів є потреба бізнес-структур для залучення додаткових фінансових ресурсів. Функціонування сучасної економічної системи значною мірою залежить від господарської діяльності фінансових і нефінансових корпорацій та інших організаційних форм бізнесу. Здійснюючи свою діяльність, корпорації впливають на економіку, суспільство, політику, науку і технології тощо, значно стимулюючи розвиток інноваційної економіки, покращуючи задоволення споживчого попиту [1]. Саме тому корпоративне фінансування є одним із ключових факторів ефективного розвитку економічної системи країни.

Сьогодні корпорації залучають майже стільки ж ресурсів через корпоративні цінні папери, скільки і при використанні банківських позик, як засіб фінансування корпоративного сектору. Варто також зазначити, що в більшості розвинених країн випуск корпоративних цінних паперів є привабливішим для бізнесу, ніж банківські кредити.

Основними гравцями на ринку корпоративних цінних паперів є емітенти, інвестори, професійні посередники та держава (рис. 1). Ці гравці нерівноцінні, в основному емітенти та інвестори: одним потрібно залучати кошти (емітенти), а інші мають тимчасово вільні кошти, які можна інвестувати в цінні папери (інвестори).

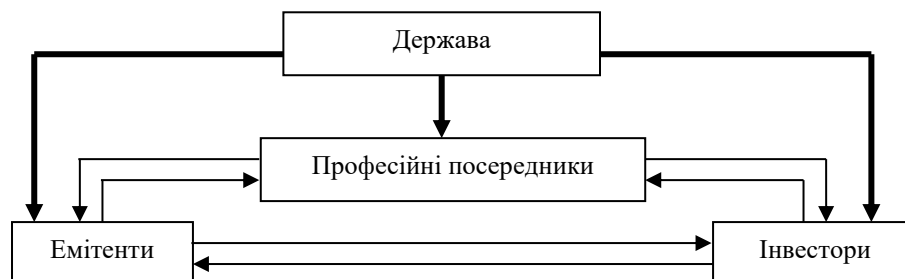

Рисунок 1 – Схема взаємодії основних учасників ринку корпоративних цінних паперів

Особливістю професійних учасників ринку цінних паперів є те, що вони здійснюють посередницьку, обслуговуючу функцію, для них діяльність на ринку цінних паперів є основним або ключовим видом діяльності. Особливість держави як учасника ринку корпоративних цінних паперів полягає в тому, що вона, як правило, не бере безпосередньої участі у відносинах купівлі-продажу цінних паперів, а лише здійснює наглядові функції.

Держава відіграє особливу роль у випуску та обігу компаніями боргових цінних паперів, регулюванні цих відносин за допомогою законодавства та інших нормативно-правових актів, ліцензування та контролю учасників фондового ринку, випуску державних боргових цінних паперів. При випуску боргових цінних паперів національні інтереси можуть бути узгоджені або протиставлені корпоративним, оскільки держава представляє інтереси суспільства, а не окремих фізичних або юридичних осіб.

Емітентами корпоративних цінних паперів є приватні та колективні підприємства з відповідною організаційною формою: для акцій – лише акціонерні товариства, для облігацій – підприємства будь-якої організаційно-правової форми, метою яких є залучення коштів для поповнення оборотних коштів (короткострокові цінні папери) або для фінансування довгострокових інвестиційних проєктів, таких як плани модернізації підприємства (довгострокові цінні папери).

Інвестором на ринку корпоративних цінних паперів є фізична або юридична особа, яка купує цінні папери від свого імені та за власний рахунок для отримання доходу або збільшення вартості цінних паперів або набуття прав, наданих власникам цінних паперів відповідно до чинного законодавства [2; 3]. Законодавством можуть бути встановлені певні обмеження на купівлю цінних паперів. Наприклад, власниками облігацій можуть бути українські юридичні та фізичні особи, резиденти та нерезиденти, але ДКЦПФР може визначати конкретні обставини купівлі облігацій українськими нерезидентами. Також фізичні особи купують облігації за власні кошти.

Основними інвесторами в цінні папери компанії є домогосподарства та інституційні інвестори. Досвід розвинутих країн свідчить, що домогосподарства є основними постачальниками фінансових ресурсів на ринку корпоративних цінних паперів, а пенсійні фонди та інституційні системи взаємного інвестування – основними механізмами залучення цих коштів [4].

Серед інвесторів-юридичних осіб особливе місце посідають інституційні інвестори (інститути спільного інвестування, страхові компанії та пенсійні фонди).

Інститут спільного інвестування – це корпоративний або пайовий інвестиційний фонд, який здійснює діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) коштів своїх інвесторів з метою отримання прибутку від інвестування в цінні папери, корпоративні права та нерухомість інших емітентів [5].

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавний пенсійний фонд – це юридична особа зі статусом неприбуткової організації, яка функціонує та здійснює свою діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду [6].

З точки зору ринку цінних паперів, приватні пенсійні фонди діють подібно до інститутів спільного інвестування – об'єднують кошти для отримання прибутку від інвестування в цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість, акумулюють цей прибуток на персоніфікованих пенсійних рахунках своїх учасників, з подальшою виплатою отриманих грошових коштів цим учасникам за умови настання підстави для отримання пенсії.

Страхові компанії здійснюють страхування, тобто встановлення цивільно-правових відносин для захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок коштів грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення грошей цих фондів. Саме при розміщенні коштів цих фондів на ринку цінних паперів страхові компанії виступають інвесторами [7].

Характер економічної взаємодії учасників ринку корпоративних цінних паперів визначається їх цілями, завданнями та інтересами. Зокрема, в інтересах емітента якомога довше залучити (у випадку боргових цінних паперів) або зберегти контроль над компанією (у випадку з пайовими цінними паперами) за найнижчою відсотковою ставкою. Зокрема, інтерес емітента полягає у залученні якомога більшої суми на якомога більший строк під найменший відсоток (якщо йдеться про боргові цінні папери) або збереження контролю над компанією (якщо йдеться про пайові цінні папери).

Інтерес інвестора полягає у отримання максимального доходу за мінімального рівня ризику або право участі в управлінні компанією. Інтерес професійних посередників, як правило, полягає в отриманні якомога більшої суми винагороди, але у випадку випуску боргових цінних паперів професійні учасники можуть також бути конкурентами емітентів. Інтерес держави полягає у забезпеченні стабільності та правового впорядкування ринку, регламентації взаємовідносин між усіма його учасниками.

Отже, у сучасних умовах важливим завданням є створення реального корпоративного сектору як природної фази ринкових відносин відповідно до сучасних вимог і світових тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. В 2-х томах. Киев : Ника-Центр, Эльга, 2007. 1324 с.
2. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» №3480-IV від 23.02.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
3. Закон України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» від 30.10.1996 №448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр> .
4. Кужелев М. О., Стабіас С. М. Пріоритети розвитку ринку корпоративних цінних паперів в Україні: монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 176 с.
5. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.
6. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
7. Шарова С. В. Проблеми ринку корпоративних цінних паперів як ефективного інструменту залучення фінансових ресурсів. *Економічний вісник Запорізького національного технічного університету*. 2017. № 2. С. 46-52.

Пілявоз Тетяна Миколаївна – к.е.н., доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: vitan1975.75@gmail.com.

Piliavoz Tetiana – Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship and Financial Activity, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vitan1975.75@gmail.com.